Heldhaftig

Britta Bolt

Heldhaftig

De Posthumus Trilogie deel 1

Uitgeverij De Arbeiderspers

Utrecht · Amsterdam · Antwerpen

Copyright © 2012 Britta Böhler, Rodney Bolt
Copyright Nederlandse vertaling © 2012 Petra C. van der Eerden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel vand ruk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Franz Lisztplantsoen 200, 3533 JG Utrecht. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Franz Lisztplantsoen 200, 3533 JG Utrecht.*

Omslagontwerp: Studio Jan de Boer
Omslagfoto: (man): © Roy Bishop/Trevillion Images

ISBN 978 90 295 8323 7 / NUR 302

Verantwoording

De gemeente Amsterdam organiseert daadwerkelijk 'Eenzame Uitvaarten' voor naamloze lijken die binnen de gemeentegrenzen gevonden worden; met muziek, een speciaal voor de overledene geschreven gedicht, bloemen en koffie. Dit boek is echter fictie. Onze personages hebben geen betrekking op de mensen op dergelijke posten, en onze Dienst Rampen en Uitvaarten is volledig fictief, net als de structuur en werkwijze van deze dienst. Ook de 'Directie Rechtsstaat' is een fictieve afdeling van de AIVD.

Voor Victor, en voor Chris, die onze held een naam gaf

Dankwoord

Wij zijn Bert Kiewik en Ton van Bokhoven van het onderdeel TRUP *van de Dienst Werk en Inkomen van de Gemeente Amsterdam bijzonder dankbaar voor hun hulp bij het onderzoek naar de achtergrond van het werk van ons (volkomen andere) 'Team Uitvaart'. Cornelius Barendrechts gedicht is geïnspireerd op een werk van F. Starik, een echte Eenzame Uitvaartdichter.*

Verder onze dank aan onze redacteuren Elik Lettinga en Michele Hutchison voor hun steun en scherpzinnige suggesties, en aan Monica Bremer die het allemaal mede mogelijk heeft gemaakt. Onze speciale dank gaat uit naar Farid, Kate en Michiel, Mohamed, Pierre, Rop, en Yassine, voor hun specifieke en waardevolle bijdragen aan dit boek.

Proloog

Een tram dendert over de metalen brug en overstemt elk geluid dat het lichaam maakt wanneer het in het water valt.

Amsterdam. Twee minuten voor elf 's avonds.

Een jonge man. Tenger, bewusteloos, gekleed in een traditionele Marokkaanse djellaba. Elke spier in het lijf trilt.

Het slanke lichaam glijdt omlaag naar de modderige bedding van het Westelijk Marktkanaal, ketst af op een omgekeerde toiletpot, rolt om, blijft even liggen, drijft weer wat naar boven door de lucht onder de djellaba, en komt door de werveling van een voorbijvarende boot ergens in het midden van de gracht omhoog tot net onder het wateroppervlak. Het lichaam trilt en schokt doordat de longen heftige, onwillekeurige pogingen doen om zich van het water te ontdoen en te ademen, waarbij de armen bewegen als van iemand die onder water zwemt. Binnen drie minuten is het lichaam levenloos.

Boudewijn Krijnen, een beetje beneveld na een avond drinken met vrienden op zijn nieuwe boot, vloekt en draait de krachtige Century motorboot om, komt gevaarlijk dicht bij de waterkant. In de war gebracht door een kruising van vier grachten is hij langs de Kop van Jut het Westelijk Marktkanaal op gevaren in plaats van de Kostverlorenvaart die naar zijn aanlegplaats buiten de stad leidt. Hij laat de boot even dobberen terwijl de motor stationair draait en raadpleegt zijn TomTom. Dan geeft hij gas en koerst terug naar de kruising. Hij hoort de motor gieren. Geeft iets meer gas. Door naar de punt en dan de Kostverlorenvaart op naar de Nieuwe Meer. Nog steeds dat ongemakkelijke geluid. Zeker iets van rommel in

de schroef, denkt hij, en duwt het gas naar de volle 90 PK. De boot schiet vooruit, de motor gaat gierend terug naar zijn normale geluid en Boudewijn neemt snel gas terug, in de hoop dat er geen waterpolitie in de buurt is.

Het lichaam wordt op zijn trage weg naar het midden van het Westelijk Marktkanaal tegengehouden door een langzame schroef die zich vastdraait in de stevige canvas schouderband die langs de ene kant van de hals schuin over de borst loopt. Als de prooi gevangen is, komt de schroef plotseling tot leven, snijdt en scheurt door het vlees heen, trekt de djellaba aan flarden, sleurt het lichaam om de punt heen, de Kostverlorenvaart in. Dan bijt hij weer toe met een nieuwe felheid, dwars door de canvas schouderband die hij nu rond een levenloze schouder en hals draait voordat hij wegscheurt naar verre wateren, een deining veroorzakend die het lichaam terugduwt naar waar het vandaan gekomen is, tot het water weer kalm wordt en het lijk zinkt.

Tien voor half twaalf 's avonds.

Door de trage stroom in de Kostverlorenvaart, van de Nieuwe Meer naar het hart van de stad, krijgt het lijk af en toe een zetje langs de bodem, terug naar de kruising van de vier grachten. Rustig drijvend, dan weer even een stoot wanneer het kielwater van een boot of een werveling rondom een of andere vormeloze massa onder water het lichaam heen en weer trekt, geleidelijk aan de Kostverlorenvaart uit en via een gracht naar het hart van de stad voert.

Middernacht.

Zeeburg. De uiterste noordoostrand van Amsterdam. Gigantische motoren van het gemaal Zeeburg komen gonzend in actie om een golf water de stad in te sturen. Terwijl het lijk zijn trage onderwaterreis maakt, hebben medewerkers van het waterbedrijf overal in de stad de sluisdeuren gesloten. Met elektronisch gegier en een metalige dreun slaan tien sluizen dicht om een geul te vormen waardoor het schone water door de grachten kan stromen en het vuile water wordt afgevoerd naar het IJ. De golf wordt ingezet

in Zeeburg, waardoor het lichaam van de jonge man met een ruk in beweging komt. Het water in de stad krijgt een golvend, kolkend, wervelend eigen leven. Een kwart miljoen kuub water in beweging. Vijf uur lang. Een sterke stroming gaat door een brede waterweg, dringt zich een smallere gracht in en kolkt via een andere weg terug, waardoor het lichaam schokkend en zwiepend door de grachten drijft, zijn ledematen woest zwaaiend als in een manische onderwaterdans.

Rond half vijf 's ochtends.

Het lichaam komt tot stilstand tegen een fietswrak in de modder op de bodem van de Prinsengracht, vlak bij de Westerkerk.

Dinsdag, kwart voor negen 's ochtends.

Er staat al een flinke rij voor het Anne Frank Huis. Toeristen kijken half verveeld en half verrukt naar de platte schuit met de mechanische arm die afval uit de gracht opvist. Er klinkt een gil. Tussen de fietsen die door de mechanische klauw omhooggehaald zijn, hangt een lichaam. Gebroken. Vrijwel naakt. Morsdood.

Donderdag

12 mei 2011

1

Amsterdam

Pieter Posthumus had een zware dag. Drie lijken voor de lunch, dat was irritant. Meer dan hij in een week kreeg, normaal gesproken. En nu zat een of ander wijsneuzerig agentje aan de telefoon die flauwe woordspeling over zijn achternaam en zijn beroep in zijn oor te snerpen. Posthumus liet het in stilte voorbijgaan en kapte met een norse groet het gesprek af.

De Dienst Rampen en Uitvaarten was een vreemde tak van de gemeentelijke diensten. 'Ramp & R.I.P ' noemden de andere collega's de afdeling. En Posthumus zat op een bijzondere plek, in Team Uitvaart. Amsterdam had in geen jaren meer een ramp meegemaakt. Niet dat de dienst daar niet op voorbereid was in deze tijden van terroristische aanslagen, en vooral sinds de Amerikanen Bin Laden hadden doodgeschoten – maar 'R.I.P' vormde de voornaamste activiteit. Dat onderdeel kwam voort uit de eeuwenlange traditie dat de burgemeester verantwoordelijk is voor niet opgeëiste lijken binnen de gemeentegrenzen. Tegenwoordig ging het om zwervers en junks, eenzame oude mannen en vrouwen, mensen die door hun familie waren verstoten, af en toe een toerist die dood neergevallen was op straat of een raammeisje met valse papieren. En – meer dan eens – slachtoffers van een of andere vete in de onderwereld. Zo'n lijk waar plotseling niemand meer iets van wilde weten.

'Een hele partij tegelijk vanmorgen! Zoek maar uit,' zei Alex Tomassi op een overdreven fluistertoon terwijl ze haar hoofd om de deur van het kantoor van Team Uitvaart stak. Posthumus grijnsde. Hij zat er in zijn eentje. Alex liep de kamer door, trok een lelijk gezicht naar de lege stoel van Maya Wesseling en streek

neer op het hoekje van Posthumus' bureau, de rug recht, de handen gevouwen op haar knie, de draak stekend met haar rol als zedige secretaresse. Het humeur van Posthumus klaarde meteen op. Alex was echt een mooie meid. Siciliaanse vader. Dat verklaarde de waterval van zwart haar, de donkere ogen – en toch had ze de roomblanke Hollandse huid van haar moeder. Intelligent ook. Hij mocht Alex wel.

'Madam heeft wat oponthoud door een crematie.' Alex gebaarde naar achteren naar Maya's plek. 'Maar helaas niet blijvend.' Toen knikte ze naar het bureau aan de andere kant van de kamer. 'Gaat het al wat beter met Sulung?'

'Ik heb hem vanochtend gesproken. Hij zou morgen weer komen, zei hij.'

'Dus die zit middagtelevisie te kijken terwijl wij ons rot werken met drie nieuwe zaken? Maar écht, Sulung!' Alex gaf zichzelf een tikje op haar pols. 'Maar nu even serieus, wie wil jij?'

'Wat denk je?' Posthumus schikte de vier pennen op zijn bureau tot ze netjes op een rij lagen, de punten op dezelfde hoogte.

'De zolder?'

Hij keek op en grijnsde weer. 'Zo, jij kent me goed.' Naast de standaardtaken aan de receptie deed Alex Traffic – ze coördineerde de agenda's van de drie medewerkers van het Team Uitvaart, hield bij wie een uitvaart begeleidde en wanneer hij of zij terugkwam, stelde duo's voor huisbezoeken samen (de afdeling hanteerde de regel 'samen uit, samen thuis', voor het geval er waardevolle zaken of geld in de woning van de overledene aanwezig waren). Aangezien zijn collega's die ochtend geen van beiden op kantoor waren, had Posthumus telefoontjes afgehandeld en memo's geschreven. Hij had voor iedere zaak de gebruikelijke twee informatieverzoeken gefaxt – een naar het bevolkingsregister en een naar het Centraal Testamentenregister. Als dat geen informatie opleverde over bereikbare familieleden zou een huisbezoek volgen – en Alex zou dan de roosters maken. Alex die wist wie waar zou zijn en wanneer, en die de zaken aan het ene of het andere teamlid toebedeelde. Ze deed dat efficiënt en zonder overdreven machtsgevoel. Maar ze had zo haar lievelingen.

Vreemd dat er op één ochtend drie waren binnengekomen, dacht Posthumus, maar er was niets bedenkelijks aan de hand. Zo ging het soms gewoon. Het was een bonte verzameling. Een vrouw van in de negentig, in bejaardentehuis Zonhof. Vrij standaard, die zaak. Dementie. Vrienden overleden. Ze was niet getrouwd, dus waarschijnlijk was er geen familie. Na een paar routinetelefoontjes zou er een stille uitvaart volgen, met een paar oude besjes uit het tehuis. Verder was er een alleenwonende man in een flat in Oost, op de Madurastraat. Buren hadden melding gemaakt van stankoverlast. Al een week of twee dood, en een totaal uitgewoond huis. 'Echt een vuilnisbelt,' had de vrouw van maatschappelijk werk aan de telefoon gezegd. 'Hele bérgen rommel. Overal dozen, stapels plastic tassen, een complete lawine van kranten. Je gelooft je ogen gewoon niet!' Echt wel, had Posthumus gedacht. Hij kende het soort maar al te goed. Syndroom van Diogenes, heette dat. Tientallen jaren verzamelwoede en opeengestapelde zooi. Een complete nachtmerrie om een testament, bankafschrift of verzekeringspolis uit te moeten opdiepen, iets waar je uit kon opmaken of er nog vrienden waren of familie, en of er geld was voor de uitvaart. (Met alle bezuinigingen deed de gemeenteraad daar steeds vrekkiger over.)

Nee, bedankt. Maar het derde geval was intrigerend. Een jongere man. Nou ja, eind veertig, ongeveer even oud als hijzelf. Een beetje een einzelgänger. Depressieverleden. Had een klein zolderappartement in onderhuur en daar had hij zich verhangen. Er was geen afscheidsbrief, maar dat was blijkbaar niet ongebruikelijk. Er was geen sprake van een misdrijf of zoiets, de politie had het dossier al gesloten. Dat was de zaak waar dat opgewekte agentje over had gebeld. Maar de eigenaar van het pand wist niet of er vrienden of familieleden waren. Kijk, dát paste meer in zijn straatje.

'De zolder dus.' Alex glimlachte.

Posthumus knikte. 'Daar gaat dit werk om, wat mij betreft,' zei hij. Hij had er niet voor gekozen. Trouwens ook niet om te stoppen met zijn vorige baan bij Bureau Gedragscode, de gemeentelijke waakhond voor professionele integriteit. Negen maanden geleden alweer. Stilletjes overgeplaatst naar een minder belang-

rijke afdeling. Een verbanning na jarenlange onmin met zijn baas. 'Niet coöperatief, geen teamspeler', was het officiële oordeel geweest. Posthumus kon dingen gewoon niet zomaar loslaten. Vooral bij corruptiezaken, als alle andere leden van het team tevreden waren, de zaak gesloten hadden in de overtuiging dat alles in orde was, stortte Posthumus zich vaak nog op een enkel curieus feitje – niet eens een discrepantie, gewoon iets wat niet helemaal in het plaatje paste. Te vaak was hij er in zijn eentje op doorgegaan, had hij zich ergens in vastgebeten, zonder iets te bereiken. Door hem waren er urenlimieten overschreden, hij had de reputatie dat hij zinloze aanwijzingen naspeurde. De paar keer dat zijn koppigheid de moeite waard bleek – een grote zaak rond smeergeld bij bouwcontracten, die hij aan het licht had gebracht lang nadat het Bureau de zaak had afgesloten – had de rancune van zijn baas alleen nog maar aangewakkerd. En uiteindelijk had de baas zijn zin gekregen en werd Posthumus weggewerkt. Nee, hij was niet blij met zijn overplaatsing naar Team Uitvaart van Ramp & R.I.P, maar nu hij er zát, was hij vastbesloten om er het beste van te maken.

Posthumus duwde zijn stoel achteruit en strekte zijn armen uit boven zijn hoofd. Hij zag Alex liever nog niet gaan.

'Je mag het raar vinden, maar ik denk echt dat je iets kunt dóén,' zei hij. 'Met de echte eenzamen, bedoel ik. Of de anoniemen. Dat je ze nog een laatste beetje waardigheid meegeeft, een persoonlijk afscheid, zelfs als niemand het ziet. Meer een echte uitvaart dan een ambtshandeling.'

'Nou, dan ben je de enige,' zei Alex. 'Ik vind het prachtig wat je doet, maar je moet wel oppassen.' Ze keek met een scheve blik naar Maya's stoel. 'Ik hoor het geroddel bij de koffieautomaat.'

Posthumus trok de grens niet bij het simpelweg opdiepen van testamenten, adresboekjes en bankafschriften. Hij ging verder. Hij doorzocht boekenkasten, haalde cd-collecties overhoop en las zelfs dagboeken door om zich een beeld te vormen van de mensen die hij zijn 'cliënten' noemde, want als er dan geen vrienden of familieleden bleken te zijn, had hij muziek en een tekst paraat, of zelfs een

korte grafrede. Iets waardoor het moment in een lege rouwkapel of crematorium wat minder ambtelijk werd. Vooral Maya Wesseling vond dat Posthumus zijn tijd verspilde.

Hij keek uit het raam. Een van de Smarts van de afdeling wurmde zich een parkeerplaats in voor het zeventiende-eeuwse grachtenpand waar ze kantoor hielden.

'O, o. Als je het over de duivel hebt.'

'Ik ben weg,' zei Alex terwijl ze haar achterste van het bureau draaide, waarna ze de deur uit schoot en de trap af naar de receptie. Posthumus grinnikte nog even na. Alex begreep het. Hij had haar vanaf het eerste moment aardig gevonden – toen ze niet die voorspelbare grap maakte bij het voorstellen, maar in plaats daarvan zei: 'O, ik heb ooit les gehad van ene Posthumus.' Het was immers een vrij normale naam. Wat hem bij de les hield, was haar leeftijd, want wat was ze? Tweeëntwintig? Hij was bijna oud genoeg om haar vader te zijn. Hoe oud had hij dan moeten zijn? Vijfentwintig? Best oud genoeg. Even oud als zijn ouders toen zijn broer Willem werd geboren. Ja, Willem...

Posthumus staarde nog steeds uit het raam. Afwezig tuurde hij over de woonboten heen naar de rij fragiele gevelspitsen aan de andere kant van de Amstel toen Maya de kamer in stampte.

'Ik hoor dat we het erg druk hebben vandaag,' bitste ze zonder enige begroeting. Binnen Team Uitvaart stonden ze dan wel op gelijke voet met elkaar, direct onder de afdelingsmanager, maar zij zag zichzelf toch als teamleider.

'Ik heb de faxen verstuurd. Ik neem aan dat Alex het wel laat weten als ze iets hoort,' antwoordde Posthumus terwijl hij de telefoon pakte. 'Ik ben nog even wat losse eindjes aan het vastknopen. Er zit me iets niet helemaal lekker met die zaak van de Bloemstraat.' Hij was Maya's secondant geweest bij een huisbezoek, een paar dagen geleden. 'Er zaten toch drie sleutels aan de sleutelhanger die ze ons hadden gegeven? Maar we hadden maar twee sleutels nodig om binnen te komen...'

'O mijn god, Pieter,' beet Maya hem toe. 'Weet ik veel. Bergruimte. Fiets. Kun je het nou nooit gewoon laten gaan? Het is klaar.

De familie is gevonden, zij regelen de uitvaart. Wij hebben er niks meer mee te maken. Einde verhaal.'

'Het was een Lips,' zei Posthumus. Hij draaide zich om en sprak een minuut of wat op gedempte toon in de telefoonhoorn, waarna hij Maya's onderzoekende blik beantwoordde. 'Niks aan de hand. Een reservesleutel van de buurvrouw, blijkt.' Maya gaf geen antwoord, keek op haar horloge en ging verder met het checken van haar e-mail.

'Die wil ze overigens terug,' voegde Posthumus eraan toe.

2

Zoetermeer

‘Ze worden verdomme vríjgelaten! Allemaal. De hele kolerebende. Er was niet genoeg fokking bewijs te vinden. Ik ben net gebeld. Jezus godvergeten christus! Lammers, naar mijn kamer, en wel nú.’ Onno Veldhuizen, hoofd van de Directie Rechtsstaat, stormde even snel de personeelskantine uit als hij was binnengekomen, waardoor de dubbele deuren nog na zwaaiden. Mensen aan andere tafeltjes keken om. Lisette Lammers keek haar teamleden aan, zei geluidloos ‘Shit!’ en liep achter hem aan, haar tonijnsalade nog onaangeroerd op tafel.

De lift was al weg. Veldhuizen had niet gewacht. Lisette drukte op de knop Omhoog, deed haar ogen dicht en ging tegen de muur aan staan. Ze gleed met haar vingers door haar haren en streek een lok achter haar oor. Ze had de pest aan die ‘Lammers-act’ van hem. Bijna direct klonk de ping van de tweede lift, de deuren gingen open en een stroom mensen kwam naar buiten om te gaan lunchen. Met hier en daar een knikje schoof Lisette langs hen naar binnen. Ze sloeg haar pasje tegen de sensor en drukte op de knop voor de vijfde verdieping.

Bij de deur naar de gang op de vijfde verdieping gaf de paslezer pas na drie pogingen met tegenzin het groene licht. De gang was net niet flets te noemen. Een poging tot smaakvol zakelijk. Witte muren, om de zoveel meter een weinig memorabele reproductie, een vleugje niet-modieus olijfgroen in de aankleding, bruin projecttapijt. Onopvallend, net als het gebouw zelf: zes verdiepingen van rechte lijnen, glas en beton op zo’n nietszeggend bedrijventerrein tussen Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. De beveiligings-

wal langs de straat was misschien het enige detail dat uit de toon viel. Dat en misschien iets te veel beveiligingscamera's en – voor zover je die kon zien – de extra antennes op het dak. Verder ging de Dienst (officieel bekend als Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst) naadloos op in de rij bedrijfspanden.

Veldhuizens deur stond open, het slot piepte verbolgen. Lisette trok de punten van haar kraag wat dichter naar elkaar toe, streek met haar handen haar blouse glad en liep naar binnen. Haar baas trok een wenkbrauw op in de richting van de deur. Ze deed hem dicht. Hij leek al wat minder woest. Het was niets voor hem om in weerwil van zijn opleiding zo door het lint te gaan. Hij zou het wel voor zijn kiezen gekregen hebben van de officier van justitie. Lisette had het akelige voorgevoel dat de dominostenen in haar richting aan het vallen waren.

Veldhuizen was een lange man, fit voor iemand van in de vijftig, en sterk, met een spoor van dreiging als hij een strak gezicht trok, zoals nu. Blauwe ogen die dwars door je heen keken, tot op het bot. Hij was een oud-politieman, niet zo'n bestuurstype zoals er steeds meer aan het opklimmen waren binnen de Dienst. Types zoals Lisette. Ze was zich er zeer van bewust dat haar baas haar zag als een gediplomeerd watje. En een vrouw. Uiteraard. En dat ze blond was, hielp ook niet. Hij gebaarde dat ze moest gaan zitten en viel met de deur in huis.

'De zaak is mislukt. Compleet ingestort. Niet genoeg harde feiten.' Bijna zeven maanden lang had Lisettes team boven op de groep gezeten die door de media 'De Amsterdamse Cel' werd genoemd. Voornamelijk jonge Marokkanen die kwaad in de zin hadden. Dat was overduidelijk. Haar team was grondig te werk gegaan. Ze hadden gezien hoe twee van hun 'targets' hun sneakers en T-shirts verruilden voor traditionele kledij, ze hadden preken gevolgd in radicale moskeeën, afgeluisterd als de targets de jihad bespraken. Alles wees erop dat het meer was dan een paar stoere jongens die op zoek waren naar een kick. Het wéés erop. Dat was het probleem. Ze hadden de officier van justitie genoeg kunnen geven voor een kleine golf arrestaties wegens 'samenzwering met het oog op het